

VÝTVARNÉ NÁVRHY

MARKÉTA HRUBÁ

UČITELSKÁ PRAXE 2

Výtvarné návrhy do Učitelské praxe 2 rozdělují do čtyř tematických celků – *Z karantény, V souladu s přírodou, Intimní prostor a Písmo*.

Aktivity nebylo možné, vzhledem k situaci, realizovat. Většina doprovodných obrázků jsou tedy pouze ilustrativní, některé jsem zkoušela doma.

Návrhy jsou určeny primárně pro druhý stupeň základní školy a jsou navrženy tak, aby se daly různě modifikovat a přizpůsobovat konkrétním ročníkům.

„Z KARANTÉNY“

Následující aktivity jsou přizpůsobeny práci doma. Vzhledem k současné situaci, kdy byly uzavřeny školy a děti zůstávaly poměrně dlouhou dobu doma, se přímo nabízí využití moderních technologií, jako je fotografie, video chat, editory atd. Jedná se o úkoly, které mohou děti vykonávat v podstatě bez speciálních výtvarných potřeb, jelikož většinu potřebných pomůcek najdou doma.

STÍNOHRA

- žák je schopen kreativním způsobem vytvářet fotografie a pracovat se stínem a světlem
- žák umí pracovat s grafickým editorem

Pomůcky: papír, nůžky, tužky/fixy, mobilní telefon/fotoaparát, na mobilu světlo/baterka, (izolepa, lepidla)

Nastalá situace všechny z nás nějakým způsobem ovlivnila a ovlivňuje, vyvolává také v každém z nás jiné pocity. Úkolem žáka bude zamyslet se nad touto situací, může si o ní povídat s rodiči/kamarády atd. Na papír napíše jedno slovo, pocit, který v nich vyvolává tato situace, nebo jaký v nich vyvolala. Papír může být libovolného formátu, nejlépe A4/A3, měkký i tvrdý, záleží, co kdo má doma. Pokud budeme mít měkký papír, je potřeba si dát pozor na to, že při stříhání nám slovo nemusí držet „pohromadě“ a nepůjde poté přecíst (pokud toto nastane, můžeme si pomoci izolepou, která nám také může vytvořit zajímavé efekty).

Žák dané slovo vystřihne z papíru. Buď tak, aby bylo slovo vcelku a pracuje s vystřihnutým slovem, nebo z výkresu vystřihne jednotlivá písmena a bude dále pracovat pouze se zbytkem výkresu. Poté si pomáhá buď se světlem z mobilního telefonu/baterky, nebo hledá světla a stíny po domě, vytvořené díky slunečním paprskům (můžou kombinovat obojí). Stíny fotí buď sami, nebo mohou požádat někoho o pomoc s držením. Žáci pracují s různými variantami nasvícení a zkoumají zajímavé úhly a kompozice. Poté fotografie mohou dále upravovat v editorech (úprava jasu, kontrastu, barev, ořezávání fotografie atd.) Výstupem bude alespoň pět fotografií.

- grafická úprava písma záleží na každém, může být tiskacím i psacím (U psacího je ovšem potřeba dávat pozor na čitelnost slova.)

vlastní archiv

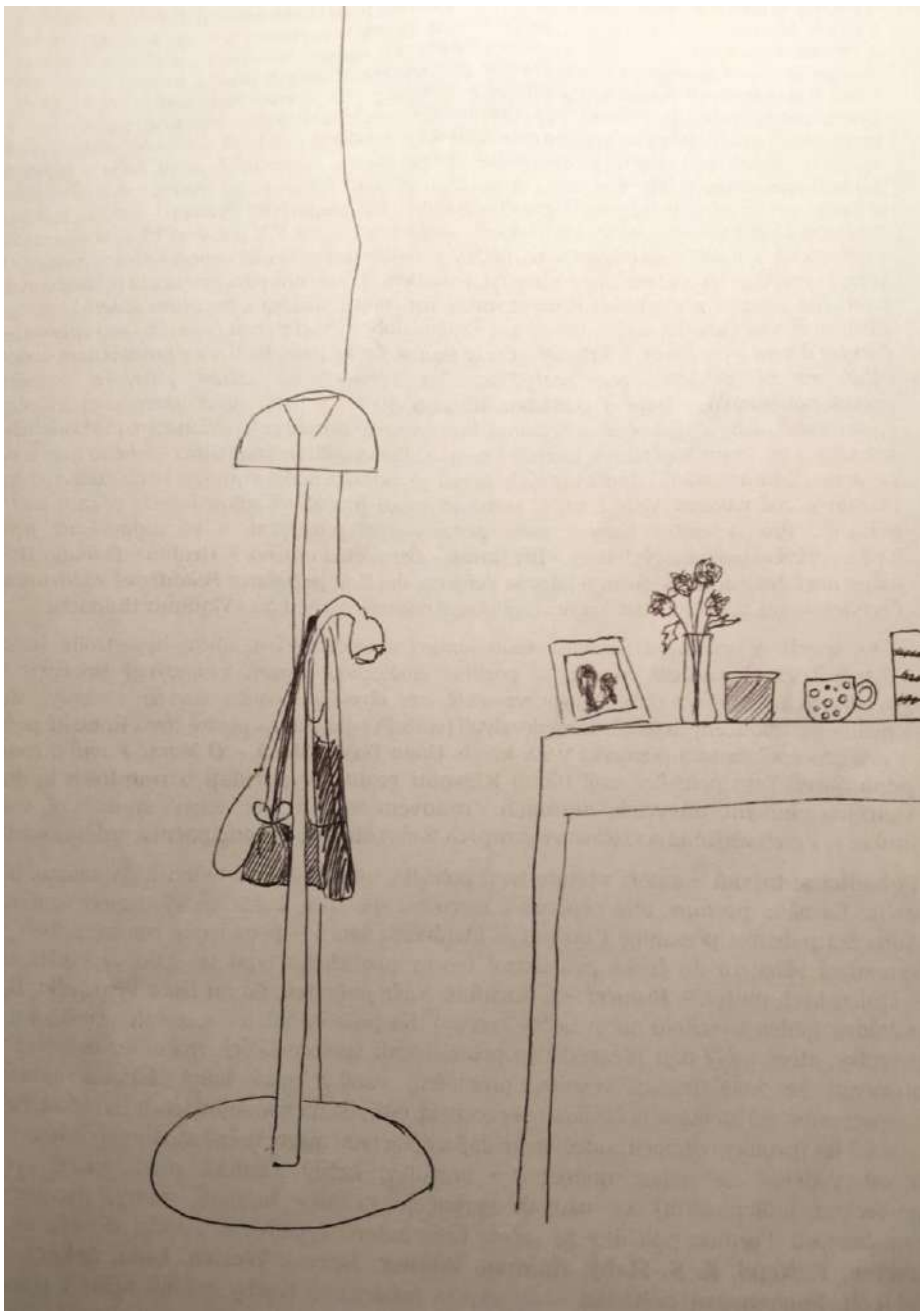
ZPROSTŘEDKOVANÁ ZPROSTŘEDKOVANOST

- žák je schopen se domluvit mezi sebou na tom, kdo s kým bude spolupracovat
- žák umí popisovat co nejvíc výstižně daný prostor
- žák je schopen na základě pouhého popisu nakreslit daný prostor

Pomůcky: (tvrdý) papír A4, mobilní telefon s aplikací typu Messenger/WhatsApp, Skype aj., psací/výtvarné potřeby (záleží na možnostech žáka)

Úkolem žáků bude některému jinému žákovi zprostředkovat přes videochat prostor pro něj intimní, tedy vlastní pokoj. Výsledky mohou být značně odlišné od reality, jelikož každý máme jinou představivost a chápeme věci rozdílně, a také ten, který popisuje svůj pokoj (realitu), ho může vidět trochu jinak.

- etuda se koná prostřednictvím videohovoru (realizováno v trojicích/dvojicích), volají si ti, kteří pokoj druhého nenavštívili, neví jak vypadá, a tudíž se musí spoléhat jen na popis spolužáka
- žáci se nachází ve svém pokoji, jehož libovolně vybranou část popisují (například roh místnosti, okolí postele, psací stůl atd.), popisují určitý výsek pokoje, ne jeden konkrétní předmět
- ten, který zrovna kreslí, se nesmí ptát na konkrétnější podobu pokoje
- maximální čas popisu je 10 minut na jednoho člověka, tzn. dohromady 30 minutový hovor, poté si mohou dát ještě nějaký čas na dokončení kresby
- žáci si nesmí prostor během kreslení ukazovat, spoléhají se na vlastní představivost a popis spolužáka, až na konci etudy si své výtvary ukážou, zhodnotí, porovnají s realitou
- díla se nahrávají do společného souboru, následuje závěrečná diskuse ve škole, sdílení a porovnávání výsledků, lze také diskutovat o tom, komu ze spolužáků daný pokoj patří (a na základě čeho to můžeme poznat).

BILDERBUCH

- žák ví, co je to bilderbuch a zná některé jeho představitele
- žák na základě přečtené knihy vystihne její část kresbou

Pomůcky: (tvrdý) papír A3, tužka, pastelky, centropeny

Tato aktivita mimo to, že ji žáci vykonávají doma, souvisí také s posledním tematickým celkem této prezentace a je tedy propojena s výukou literatury. Žáci během své docházky pracují na čtenářských denících, mají tedy i zadanou povinnou četbu. Cílem této aktivity je, aby si žák vybral jednu z těchto knih, přečetl ji a v průběhu četby si zaznamenával, jaké pasáže jej zaujaly. Případně, pokud žáka zaujala nějaká kniha, kterou už přečetl, může zvolit i tu.

Žákům jsou předloženy určité informační zdroje – např. Pavel Čech a Petr Sís, kteří se tvorbou bilderbuchů zabývají. Na základě samostudia zjistí, že se nejedná o běžný komiks, ale o vyprávění pomocí obrazu. Z knihy, kterou si přečetli, vyberou jednu pasáž, která je z nějakého důvodu zasáhla, nebo jim přišla zajímavá/klíčová v díle. Tuto část příběhu ztvární do své obrázkové knihy. Žák tedy musí přemýšlet jak kresbu ztvárnit tak, aby z ní šel číst daný příběh, který samozřejmě může mít různé interpretace. Text může být také obsažen, ale minimálně. Mohou pokreslit papír A3 oboustranně i z jedné strany.

Ve škole děti poté vytvořené „knihy“ prezentují a vede se diskuze, o kterou knihu se jedná.

Pavel Čech - Dědečkové

„V SOULADU S PŘÍRODOU“

Následující úkoly mají za cíl propojit výtvarné umění s přírodou. Přiblížit tak dětem, že sama příroda nám nabízí spoustu inspirace pro tvorbu, že pomocí toho, co najdeme venku můžeme tvořit. Aktivity spojené s přírodou mohou mít i enviromentální přesah.

VZKAZ PŘÍRODĚ

- žák přemýšlí nad možnostmi využití přírodnin ve výtvarné tvorbě
- žák dokáže vyjádřit své pocity skrze malbu/kresbu
- žák dokáže vést diskusi nad vzniklými díly

Pomůcky: (tvrdý) papír A3, tuš/uhel/tempery/akvarely, nůžky, lepidlo

Pokud se pořádně rozhlédneme kolem nás, můžeme v přírodě najít spoustu inspirace, motivů i pomůcek k vlastní tvorbě. V první fázi proběhne procházka kolem areálu školy. Úkolem žáků bude hledat vhodné přírodniny, které by mohli použít k tvorbě. Může se jednat o různé traviny, větve, kůru, hlínu, plody, ale i něco, co do přírody nepatří – odpadky. Každý nasbírá alespoň pět kusů, v průběhu hledání ovšem přemýšlí nad konceptem díla a podle toho posbírají i počet kusů. Pomocí posbíraného materiálu se pokusí vyjádřit, jaké pocity v nich příroda vyvolává a jaký k ní mají vztah. Někdo je s ní v souladu a rád v ní tráví čas, někdo ovšem ne, a to, jak se v přírodě cítí vyjádří přímo skrze ní na papír. Přírodniny mohou žáci využívat libovolným způsobem – vyrobit si z nich štětec, tužku, pouze obtiskovat vzory, zároveň však mohou přírodniny potřít barvou, rozstříhat, potřhat, nalepit atd. K dokreslení mohou využít i tuš či uhel. Na konci hodiny probíhá diskuse nad vytvořenými díly.

vlastní archiv

STRUKTURA

- žák dopodrobna analyzuje struktury rozličných přírodních materiálů
- žák dokáže popsat rozdíly jednotlivých přírodnin
- žák je schopen zachytit až mikroskopickou podobu přírodnin

Pomůcky: (tvrdý) papír A4/čtvercový formát, tuš

Žáci si v předchozí aktivitě vyzkoušeli používat přírodniny jako přímý nástroj k malbě. Možná si všimli i daných specifičností každé jedné větve, kůry, plodu, listu, květiny atd. Tentokrát se na ně přímo zaměří a pokusí se je ztvárnit na papír. Do školy si přinesou libovolnou přírodninu, která je zaujme a budou zkoumat její strukturu, váhu, pigment atd. Zaměřují se na rozdíly přírodnin ostatních žáků a mezi jednotlivými přírodními materiály. Následně pomocí tuše zaznamenávají jedinečné stopy vybraných přírodních materiálů tak, aby pokryli celý formát papíru. Mohou se zaměřit na ten nejmenší detail.

ABSTRAKTNÍ STÍNY

- žák spolupracuje a dokáže se dohodnout se spolužáky
- žák ví, co je to abstrakce a co ní můžeme vyjadřovat

Pomůcky: role papíru, tempery, vodovky

V této aktivitě budou žáci opět pracovat se stínem, tentokrát ovšem ve skupinách. Propojení s přírodou, v tomto případě probíhá nepřímo skrze její stín. Žáci jsou rozděleni cca do 4 skupin (po 7 dětech), následně se jde ven po areálu školy a děti ve skupinách hledají stín stromu, keře, nebo něčeho vhodného, co se zrovna v areálu nachází.

Jakmile najdou vhodné místo, kde se stín odráží, dají pod něj papír, na který budou malovat temperami, vodovkami. V první fázi stíny obkresluji. Stíny se však neustále mění vlivem větru, proto vznikají stále nové a nové obrysy. Následně studenti zapojí i barvu. Průběžně mohou měnit obrysy dle aktuálního odrazu. Žáci používají různé techniky malby (např. dripping). Cílem aktivity je společná kooperace dětí a zkoumání nových technik v malbě.

„INTIMNÍ PROSTOR“

Aktivity v tomto okruhu se zaměřují na vlastní intimitu, uvědomování si vlastní osoby, její prožívání ve skupině – třídě, na hledání souvislostí v sobě samém, na znovuprožívání a přetváření neodmyslitelných částí života. Aktivity volně navazují na téma mé diplomové práce.

UZAVŘENÍ KRUHU

- žák používá dané techniky/barvy na základě toho, jaké emoce se snaží vyjádřit
- žák je schopen reflektovat a třídit své myšlenky

Pomůcky: (tvrdý) papír A3, vystřižený kruh z tvrdého papíru, pastely/akvarely, sluchátka

Kruh má velmi bohatou symboliku. Představuje uzavřenost, prostor klidu a harmonie. Cílem této aktivity je, aby se žáci zamysleli nad tím, co by ve svém životě chtěli změnit, za co jsou vděční a co je pro ně důležité, a do kruhu zaznamenali vše, co si chtějí uchovat. Již předchozí hodinu jim bude oznámeno, co příště budou dělat, aby měli více prostoru přemýšlet. Při tvorbě se mohou řídit i různými asociacemi, mohou zaznamenávat abstraktně i konkrétně.

V kontrastu stojí okolí kruhu. Tímto pozadím žáci začínají. Vně kruhu představuje něco, co již ve svém životě nechtějí a co do svého kruhu už nepustí. Následně z dalšího papíru žáci vystřihnou kruh, který zaplní právě tím, co pro ně představuje klid a harmonii, co si chtějí uchovat a co je pro ně důležité. Aktivita je zaměřená velmi individuálně, děti si v průběhu mohou pouštět hudbu do sluchátek, která jim jednak může pomoci v tvorbě a jednak zamezí rušení vnějších vlivů. Ve výsledku se kruh na pozadí nalepí.

VLASTNÍ STÍNY

- žák experimentuje a kreativně pracuje s vlastním stínem
- žák dokáže upravovat fotografie v grafickém editoru

Pomůcky: mobilní telefon s fotoaparátem, materiály libovolné (např. křídly na dotváření stínů)

K tomuto úkolu žáci potřebují pouze svoje tělo a mobilní telefon s fotoaparátem. Jedná se o skupinovou spolupráci, kdy žáci experimentují se siluetami vlastního těla. Naše stíny jsou také součástí naší identity. Je stín opravdu stejný jako já? Je to moje kopie? A co všechno skrývá? Můžu jej změnit, pokud chci, nebo jej nemůžu nijak ovlivnit? Tato hodina probíhá v areálu školy. Žáci jsou rozděleni do menších skupin a společně se snaží hledat vlastní stíny, ale i stíny druhých. V případě potřeby žáci využijí umělé světlo. Stíny poté ostatní žáci fotografují.

V průběhu akce mají žáci na paměti, že daný stín by v nás měl vyvolávat určitou charakteristiku. Hledáme tedy neobvyklá místa, která mohou vrhat stín pozměněný, deformovaný. Klademe si otázku – co fotografií chceme vyjádřit? Nebo stín necháme mluvit sám za sebe a ponecháme vše náhodě? Další část hodiny probíhá v počítačové učebně, kde mají žáci možnost fotografie upravovat a dokreslovat.

NÁŠ PROSTOR

- žák dokáže vyjádřit kontrast ve vyjadřovaném pocitu
- žák reflektuje své vzpomínky/pocity do fotografie

Pomůcky: papír A4, nůžky, lepidlo, dále dle výběru

Učitel na začátku hodiny rozprostře po třídě fotografie různorodých míst spíše ponurého charakteru. Nezabydlených bytů, kýčovitě vyzdobených domů, půd, sklepů, neposečených zahrad, dvorů, starých chalup, dětských pokojů, zákoutí měst. Každý z těchto prostorů v nás vyvolává určité pocity a emoce. Žáci se rozejdou po třídě, kde si prohlíží položené fotografie. Každý si vybere prostor, který jej nějakým způsobem zasáhnul, negativně nebo pozitivně. Některá fotografie v nich například může vyvolat vzpomínky na konkrétní situaci v jejich životě, některou fotografii žáci můžou vybrat pouze na základě prvotního pocitu, který v nich prostor vyvolal. Dalším úkolem bude libovolným způsobem vyjádřit kontrast k této fotografii, k tomuto místu. Na papír A4 konkrétně či abstraktně ztvární osobu, věc, zvíře atd. tak, aby daný prostor oživil a změnili jeho atmosféru. Př. někoho zaujme místo, které mu připomene jeho domácího mazlíčka, který už nežije. Daný prostor může potom doplnit o jeho hračky, ztvárnit samotného mazlíčka atd., čímž vyjádří daný kontrast.

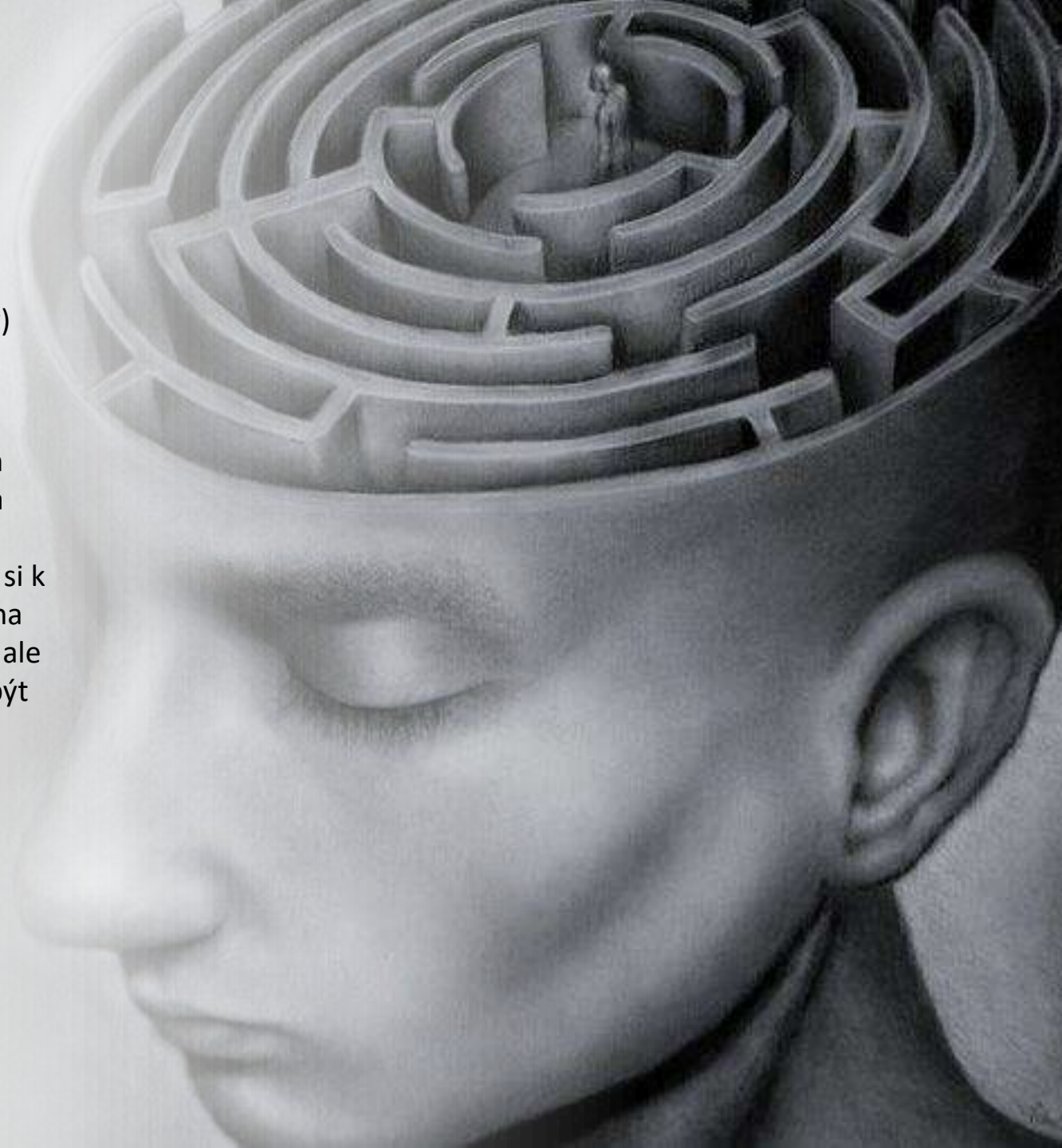
OTEVŘENÁ MYSL

- žák fantazijně zhmotňuje své myšlenky
- žák je schopen nakreslit portrét

Pomůcky: papír A3, nůžky, lepidlo, dále dle výběru (tužka/tuš/pastelky)

V této aktivitě žáci ztvárňují svůj vlastní portrét, avšak primárním cílem není vystihnout jejich přesnou podobu, ale zapojovat jejich imaginaci a vystihovat ne vzhled, ale to, co je okolí skryto. Horní část hlavy zůstává nedokončená, tam je totiž místo pro jejich pravou charakteristiku. Žáci si k tvorbě mohou pustit svoji oblíbenou hudbu do sluchátek a pokusit se na místo hlavy ztvárnit to, co je vystihuje, nebo to, co chtějí ostatním říct, ale neřeknou. Pro někoho může být důležitá rodina, pro někoho to může být sounáležitost s přírodou, někdo do hlavy může „zapsat“ své myšlenky, smutky a to ať konkrétně, nebo abstraktně.

Alternativní formou může být vytisknutí jejich fotografií a odstříhnutí horní části hlavy, do které následně dokreslují stejným způsobem.

CELEK Z ČÁSTÍ

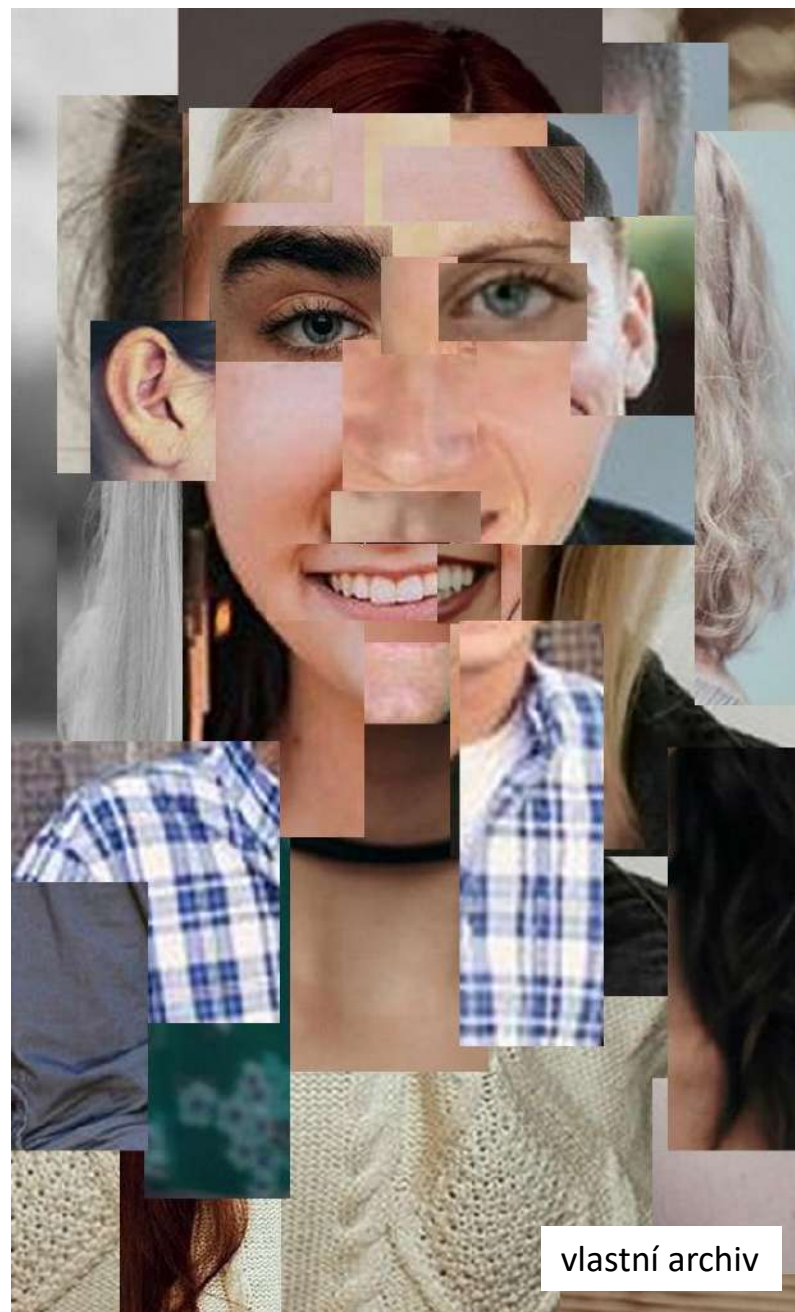
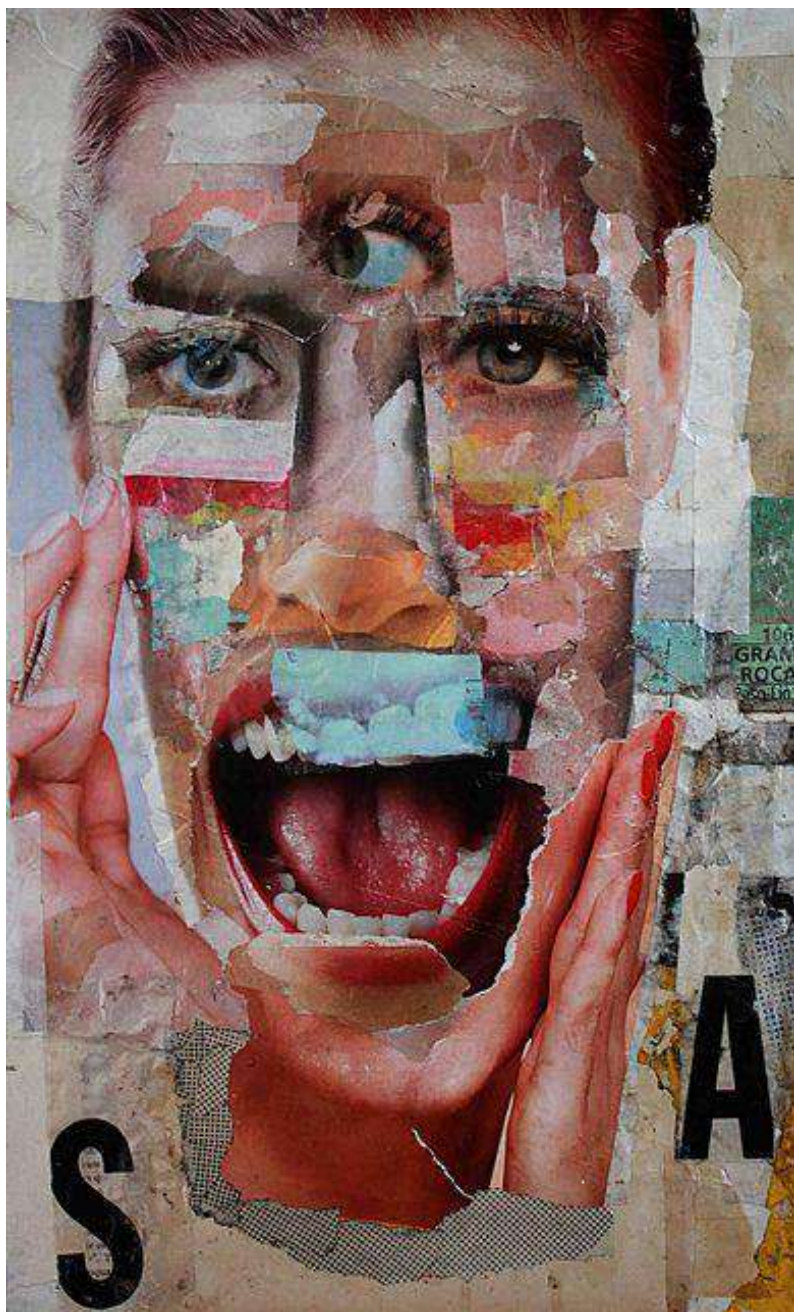
- žák je schopen pracovat ve skupině a domluvit se na konceptu
- žák ví, co je to koláž a zná některé její představitele

Pomůcky: papír A0, fotoaparát, tiskárna, fotografie, lepidla, nůžky

V této aktivitě děti sestavují koláž z vlastních fotografií. Propojí se tak v jeden celek různorodé postavy, povahy, zároveň však v jádru stejné lidské bytosti. Před samotnou aktivitou jsou žákům ukázány inspirační zdroje (např. Jiří Kolář). První fáze této aktivity spočívá ve vyfotografování všech žáků ve třídě. Jedná se o portréty z různých úhlů, focené na bílém pozadí. První fotka je celá postava zepředu, zprava, zleva a zezadu. Druhá fotka je jen obličej, také ze všech stran. Cílem je, aby měli žáci pro tvorbu koláže co nejvíce materiálu.

V druhé fázi je potřeba, aby se přes počítač upravily velikosti fotografií, popřípadě i barevnost, sytost atd. Možností, jak toto zrealizovat je více. Nejjednodušší se jeví varianta, že by se portréty fotily na jeden fotoaparát, učitel by fotky šel vytisknout přímo ve škole a na tiskárně nastavil náhodně velikosti, barevnost atd.

Poslední část úkolu spočívá ve vytvoření koláže, kdy z jednotlivých rozstříhaných částí žáci sestaví vlastní novou podobiznu. Jednu postavu, která představuje celou jejich třídu.

vlastní archiv

„PÍSMO“

Jelikož mojí druhou aprobačí je český jazyk a literatura, následující aktivity jsou zaměřené na její propojení s výtvarnou výchovou.

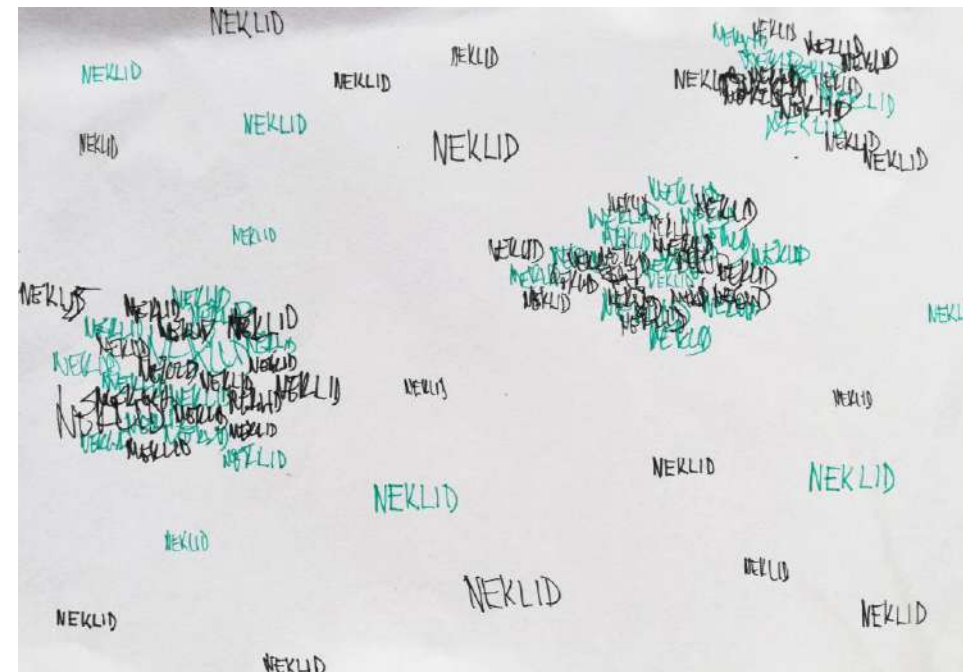
SLOVA

- žák je seznámen s kaligramy a s umělci, kteří pracují s písmem
- žák je schopen přiřadit slovu určitý význam pomocí obrazce, písma, barvy

Pomůcky: výkresy A5, fixy, centropen

Žáci jsou seznámeni s tím, co je to kaligram a s inspiračními zdroji. Jde o báseň, která je uspořádána do obrazce, o kterém daná báseň pojednává. Žáci budou mít za úkol do výtvarného obrazce ztvárnit význam samostatného slova, které si vylosují. Žáci přemýšlí nad tím, jak slovo zakomponovat do obrazce, nad barvou jako výrazovým prostředkem a zároveň nad fontem, který použijí, jelikož i styl písma může mít nosný význam.

Například slovo plynout, neklid.

MY JSME...

- žák se zamýšlí nad faktickým významem slov i nad metaforickými významy
- žák spolupracuje se skupinou a dokáže se dohodnout na jednotném konceptu

Pomůcky: papír A0, nůžky, lepidla, fixy, tempery, vodové barvy / noviny, časopisy, pohlednice, fotografie, vstupenky, jízdenky, staré papíry, vyřazené dokumenty...

Hlavním tématem je využití písma jako prostředku k vyjádření pocitů. Žáci jsou předem seznámeni s tématem na úvodní hodině. Na tuto hodinu si tedy po předchozí domluvě mají donést veškeré materiály, které našli doma, a které by se jim mohly hodit. Při výběru materiálů spoléhají na náhodu, ale také na to, že výsledná koláž by měla představovat a vystihovat jejich třídu. Jakým způsobem toho dosáhnou záleží na nich. Může se jednat o noviny, časopisy, o (i vlastní) fotku, která jim připomíná společné vzpomínky, výstižné slovo, větu atd., které by žáci doplňovali kresbou/malbou, dle fantazie. Materiály budou doneseny i učitelem přímo na hodinu.

Žákům jsou na projektoru ukázány různé koláže a ukázky zakomponování písma jako výrazového prostředku pro inspiraci. Poté se rozdělí do 4 skupin (cca 7 žáků na skupinu). Přinesené materiály si rozprostřou po zemi a zahájí diskusi o konceptu jejich koláže. Kromě výstřižků žáci používají také fixy/barvy na dopsání, dokreslení atd. Na konci hodiny probíhá diskuse nad vytvořenými díly, zajímavé je sledovat odlišné pojetí vytvořených prací.

SKRZE TĚLO

- žák se zamýšlí nad významem slov i nad metaforickými významy
- žák dokáže pracovat s počítačem a editory, fotoaparátem

Pomůcky: fotoaparát, tiskárna, projektor, fotografie, počítač

„Jedno slovo, které se mi vybaví, když si představím léta prožitá s mojí třídou na základní škole.“ To je hlavní otázka v tomto úkolu. Mělo by se jednat o pocity, které nás školou dlouhodobě provázejí. Případně o nějaké krátkodobější zážitky, vzpomínky, kterým by rozuměli jenom žáci. Na tuto otázku nemusí nutně odpovídat každý zvlášť. V první fázi proběhne brainstorming. Vyřknutá slova se budou psát na tabuli a každý si vybere to své.

Před focením žáci na počítači napíší daná slova. Nejlépe bílým písmem na černé pozadí s libovolným fontem. Druhá skupina žáků, kteří nemají vybrané žádné slovo, využívá alternativní formy a hledají na stránkách např. [pixabay](https://pixabay.com) vhodné obrázky, které dané pocity vystihují.

Při samotném focení je potřeba ve třídě vytvořit co největší tmu. Jedna skupina se bude fotit před projektorem, kde se promítá vybrané slovo. Druhá skupina se fotí s vybraným obrázkem, který může být konkrétní/abstraktní, případně vlastní. Fotky se poté v případě potřeby upravují (jas, kontrast) a vytisknou.

ZPĚTNÁ VAZBA PROVÁZEJÍCÍHO UČITELE

Posluchačka Markéta Hrubá měla vykonávat na naší škole Horníkova 1, Brno praxi z výtvarné výchovy.

Bohužel z důvodu Covid karantény jsem mohla hodnotit pouze přípravu na výuku VV. Slečna Hrubá byla velmi aktivní a předložila mi velké množství pečlivě promyšlených výtvarných námětů pro domácí tvorbu žáků, která by se samozřejmě uplatnila i v běžné výuce.

Zjevná obliba moderních technologií, které byly zařazeny do přípravy by se mohla uplatnit spíše u starších žáků ZŠ až SŠ. Velmi jsem ocenila náměty související s přírodou a přírodními prvky. U úkolů, které byly propojeny s písmem se objevily zajímavé a zábavné skupinové náměty a jeden úkol by byl asi hůře zvládnutelný v početné třídě.

Vše jsme společně prokonzultovaly, upozornila jsem na případné nástrahy s nimiž by se mohla potkat v praxi a ocenila jsem rovněž její kreativní přístup k přípravě.

Mgr. Marie Petrová, ZŠ Horníkova 1, Brno

ZDROJE OBRÁZKŮ

- <https://cz.pinterest.com/pin/417427459211819011/>
- <https://cz.pinterest.com/pin/27443878959326555/>
- <https://cz.pinterest.com/pin/415808978078885154/>
- <https://cz.pinterest.com/pin/417708934188213292/>
- <https://cz.pinterest.com/pin/442126888421597018/>
- <https://cz.pinterest.com/pin/126382333263784257/>
- <https://cz.pinterest.com/pin/438397344951601127/>
- <https://cz.pinterest.com/pin/180214422569042226/>
- <https://cz.pinterest.com/pin/442126888421628172/>
- <https://cz.pinterest.com/pin/442126888421607216/>
- <https://cz.pinterest.com/pin/442126888421607213/>